

1

До спеціалізованої вченої ради ДФ 26.007.055
у Національній академії внутрішніх справ,
03035, м. Київ, площа Солом'янська, 1

ВІДГУК

**опонента – кандидата юридичних наук, доцента,
завідувача кафедри теорії права, конституційного та приватного права
Львівського державного університету внутрішніх справ
Кучера Віталія Орестовича
на дисертацію Мельник Анни Романівни
«Забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими
приміщеннями за житловим законодавством України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Вивчення матеріалів дисертації, представлених Мельник Анною Романівною, дають підстави стверджувати, що авторкою проведено ґрунтовний юридичний аналіз теми, яка є однаково актуальною як для розвитку теорії житлового права, так й у практичному вимірі.

Актуальність теми дослідження. У дисертаційному дослідженні вирішуються актуальні теоретичні та практичні проблеми правового регулювання житлових правовідносин. Дисертаційна робота присвячена праву на житло, яке гарантоване Конституцією України.

З прийняттям Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава взяла на себе зобов'язання забезпечити військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення на підставах, у порядку і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом УРСР та іншими нормативно-правовими актами.

При цьому комплексного дослідження забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України досі здійснено не було. Недосконалим залишається законодавче врегулювання досліджуваного питання, не вирішені колізії у правовій регламентації матеріально-правових підстав та процедурно-процесуального механізму житлового забезпечення військовослужбовців та

членів їх сімей. На часі потреба у перегляді наукових підходів правового регулювання підстав і порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями.

Важливість вирішення проблем забезпечення жилими приміщеннями військовослужбовців додатково посилилася під час проведення Антитерористичної операції та Операції об'єднаних сил на території України, оскільки перелік осіб, які наразі мають право на позачергове та першочергове забезпечення житлом істотно розширився.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, недостатньо розроблені в науці та перспективні для дослідження.

З цих міркувань є підстави для твердження, що обрана дисертанткою тема дослідження має комплексний і пріоритетний характер, а, отже, й безперечно високий рівень актуальності.

Цінність поданого до захисту дисертаційного дослідження зумовлюється багатьма чинниками, зокрема: 1) існуванням у ньому аргументованих з точки зору науки положень, що можуть бути використані при розробці відповідних змін до житлового та цивільного законодавства; 2) послідовними та докладними формулюваннями досліджуваних питань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертанткою, своєю переважною більшістю, є аргументованими і переконливими. При їх доведенні та обґрунтуванні авторкою використано широке коло вітчизняних й зарубіжних наукових джерел з цивільного, житлового права, українське та зарубіжне законодавство.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається виваженою та продуманою структурою наукового дослідження.

Авторка у своїй роботі продемонструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні

методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти та судову практику, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки.

Порівнюючи різні точки зору науковців, авторка в багатьох випадках формулює власну позицію, є толерантною у дискусії з іншими фахівцями.

Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (системного аналізу, юридичного моделювання, формально-юридичного, системно-структурного, порівняльно-правового тощо) позитивно вплинули на ступінь обґрунтованості власних наукових положень, висновків та рекомендацій. Сміливе оперування широкою палітрою методів дослідження, дозволило авторці яскраво проілюструвати правову природу, зміст та специфіку правовідносин, що виникають у сфері забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Достовірність отриманих результатів забезпечила ґрунтовна теоретична, нормативна та емпірична база дисертації.

Джерельну базу дослідження можна вважати цілком репрезентативною, оскільки дисертантка при проведенні дослідження використала значну кількість наукових та інших джерел (їх список охоплює 214 найменувань). Слід відзначити, що достатню увагу авторка приділила аналізу зарубіжного досвіду врегулювання відповідних правовідносин та доведенню доцільності запровадження окремих положень, що засвідчили ефективність їх застосування в інших державах.

Результати дисертації отримали належну апробацію, зокрема розглядались та обговорювались на численних науково-практичних конференціях та семінарах протягом 2018-2020 рр.

Достовірність наукових положень обумовлена чітко визначеною

структурою дослідження. Авторкою вірно визначено предмет та об'єкт дослідження, чітко сформульовано його мету та задачі. Структура дисертації обумовлена завданнями та логікою дослідження і складається із вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Розкриттю теми дисертаційного дослідження сприяв класичний підхід до аналізу правовідносин від загальних категорій до спеціальних: від загальних положень до окремих форм забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями.

Наукова новизна результатів роботи впливає з актуальності теми дослідження. Про новизну дисертаційного дослідження авторки свідчить низка нових положень, які мають оригінальний характер та містять важливе науково-теоретичне та практичне значення.

Дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням інституту забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями, у якому на основі сучасних положень теорії цивільного та житлового права, узагальнення судової практики отримано висновки, що мають наукову новизну, та виносяться на захист.

Сформульовані висновки та пропозиції щодо предмету дослідження є новими, відповідають загальному спрямуванню розвитку науки цивільного і житлового права загалом. Слід підкреслити, що більшість висновків авторки знаходять своє продовження у пропозиціях до чинного законодавства, спрямованих на його вдосконалення.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення і висновки, зроблені під час дослідження відображено у 12 наукових публікаціях, з яких 5 статей опубліковано в юридичних фахових виданнях України, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, 1 – в зарубіжному періодичному виданні та 6 тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів на наукових і науково-практичних конференціях.

Аналіз опублікованих здобувачем наукових статей та тез доповідей на науково-практичних конференціях (стор. 12-14 дисертації) дозволяє дійти висновку про належну повноту викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні в опублікованих наукових працях.

Обсяг використаних у роботі бібліографічних джерел є цілком достатнім. Використані дисертанткою науково-теоретичні та монографічні роботи вітчизняних та зарубіжних авторів дозволили визначити теоретичні положення та надати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Перший розділ дисертації присвячено теоретико-правовим та методологічним засадам дослідження забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України. В результаті розроблення зазначеної проблематики дисертанткою удосконалено науковий підхід до періодизації еволюції правового регулювання інституту забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями (стор. 57 дисертації).

У другому розділі роботи досліджуються загальні положення забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України: право на житлове забезпечення, підстави та порядок житлового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей. З огляду на тематику зазначеного розділу роботи слушною видається низка висновків та пропозицій, зокрема: щодо визначення поняття «член сім'ї військовослужбовця»; норма житлової площі для визнання особи такою, яка потребує поліпшення житлових умов, має диференціюватися залежно від регіону України, а органи місцевого самоврядування періодично мають переглядати відповідний розмір житлової площі. Констатовано відсутність динаміки перегляду цих розмірів у бік збільшення, деякі органи місцевого самоврядування жодного разу не здійснювали перегляду відповідного розміру житлової площі (м. Київ, Київська область, Хмельницька область та ін.); соціальна функція держави обмежується наданням військовослужбовцю

соціального житла (житла II категорії), яке характеризується нормативною фіксацією верхньої і нижньої межі розміру загальної площі (стор. 109-110 дисертації).

Третій розділ дисертації авторка присвятила дослідженню форм забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями. Доведено, що забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житлом для постійного проживання провадиться шляхом надання один раз протягом усього часу проходження військової служби житла новозбудованого, виключеного з числа службового, вивільненого або придбаного у фізичних чи юридичних осіб, надання кредиту для спорудження (купівлі) житла. Аргументовано, що надання кредиту для спорудження (купівлі) житла є перспективною формою житлового забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей, реалізація якої дозволить скоротити витрати державного бюджету на житлове забезпечення цієї категорії громадян, а також буде стимулом збільшення тривалості служби молодих військовослужбовців.

В межах цього розділу дисертантка також доходить обґрунтованого висновку про те, що обов'язковою передумовою для реалізації військовослужбовцями свого права на отримання кредиту для спорудження (купівлі) житла є прийняття нормативно-правових актів для реалізації положень пункту 7 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (стор. 161-162 дисертації).

Слід звернути увагу і на цілу низку пропозицій, які розроблені дисертанткою з метою удосконалення норм житлового законодавства України. Зокрема пропонується викласти у новій редакції або доповнити правові норми, що їх містять пункти 1, 11 статті 12 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», пункт 11 Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2006 р. № 1081, пункт 5 Порядку виплати грошової компенсації за піднайом (найом) житлових приміщень, затвердженого Постановою Кабінету

міністрів України від 26 червня 2013 р. № 450.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації опонентом вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується наступним: у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей дисертаційне дослідження містить посилення на відповідні джерела інформації. Авторкою дотримано вимоги норм законодавства про авторське право.

Таким чином, у рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно винесене на захист дисертаційне дослідження Анни Романівни Мельник, не можна не відзначити й певні суперечливі або спірні положення. Окремі питання предмету дослідження, на погляд опонента, потребують певних уточнень та додаткової аргументації. Серед них слід зазначити такі:

1. В одному з положень наукової новизни дисертантка зазначає, що дістали подальшого розвитку наукові погляди щодо розуміння поняття службового житла як жилого приміщення (окремої квартири), яке відповідає санітарним і технічним вимогам, включене в установленому законодавством порядку до числа службових, має особливий режим надання, використання та виселення з нього наймача і членів його сім'ї, призначене для заселення громадянами, які у зв'язку з характером їх трудових відносин повинні проживати за місцем роботи або поблизу від нього, а також не мають житла для постійного проживання в населених пунктах за місцем проходження військової служби та (або) в безпосередній близькості від місця проходження військової служби (стор. 27 дисертації). З цього приводу слід наголосити на тому, що визначення поняття службового житла вже неодноразово було предметом наукових розвідок вчених-фахівців у галузі житлового та адміністративного права, у межах яких у науковій доктрині було надано

комплексну характеристику зазначеного поняття.

2. На стор. 26-27 дисертаційного дослідження зазначено, що норм житлової площі для визнання особи такою, яка потребує поліпшення житлових умов, має диференціюватися залежно від регіону України, а органи місцевого самоврядування періодично мають переглядати відповідний розмір житлової площі. Зроблено висновок про відсутність динаміки перегляду цих розмірів у бік збільшення, а також акцентовано на тому, що деякі органи місцевого самоврядування жодного разу за період незалежності України не здійснювали перегляду відповідного розміру житлової площі (м. Київ, Київська область, Хмельницька область та ін.). Незрозумілими залишаються критерії диференціації розміру площі залежно від регіону України, а також часові рамки перегляду цих розмірів.

3. У межах розділу 3.2 авторка наводить судову практику щодо розгляду питання виселення військовослужбовців та членів їх сімей з гуртожитків без надання іншого житла, в ході розгляду якої доходить висновку про неоднакове застосування судами норм матеріального права при вирішенні таких справ. Однак відповідні положення дисертації містять лише аналіз судової практики без подальшого наукового пошуку і вироблення теоретичних висновків та шляхів вдосконалення законодавства у цій сфері з метою врегулювання відповідних правовідносин.

4. На стор. 82 дисертації необґрунтовано видається пропозиція авторки про те, що при визначенні рівня забезпеченості жилою площею військовослужбовця при постановці його на облік осіб, які потребують поліпшення житлових умов, необхідно враховувати всю жилу площу (в тому числі частини житла), що належить військовослужбовцю та всім членам його сім'ї на праві приватної власності в цьому населеному пункті, без урахування площі орендованого чи наданого службового житла. Під час прилюдного захисту дисертації хотілося б заслухати позицію авторки щодо зазначеного аспекту роботи.

Викладені вище дискусійні положення та зауваження не впливають на

загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Мельник Анни Романівни, оскільки не торкаються найбільш значних положень і висновків роботи та не применшують належного рівня дисертаційного дослідження. Вони можуть слугувати підґрунтям для дискусії у процесі захисту дисертації, а також напрямками майбутніх досліджень дисертантки.

Загальна оцінка дисертаційного дослідження та його відповідність встановленим вимогам. Відзначене дає підстави зробити висновок про те, що дисертація Мельник Анни Романівни «Забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями за житловим законодавством України» за своїм змістом, одержаними науковими результатами, актуальністю, новизною та іншими ознаками є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку науки житлового права.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 9-11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її авторка – Мельник Анна Романівна за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

Завідувач кафедри теорії права, конституційного та приватного права Львівського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

2021

Віталій КУЧЕР

